

ПРВИ ОБАВЕШТАЈНИ ЗАДАТАК

Јулских дана 1941. године дође једна жена у радионицу Витомира Марјановића из Рогачице, у којој сам радио, и рече да ме траже Мића Јанковић и Стева Јоксимовић. Кад сам дошао Стевиној кући, видим једног непознатог човека. Одевен у сеоско одело, како носе у рачанском крају. Коса бујна црна, црномањаст у лицу, а средњег раста. Упознали су ме с њим. Био је то Душан Јерковић. У том првом разговору уочио сам да полако и разложно говори, поставља питања и пажљиво слуша док одговарам. Када је сазнао да сам из Босне, онда као да сам за себе каже: „Да има неко ко би отишао у Сребреницу да види како је тамо! Чује се да усташе дивљају и истребљују све. ...“

Понудио сам се да одем и испитам ситуацију, јер познајем људе, пошто сам тамо радио неколико месеци. Јерковрћ је био задовољан мојом спремношћу и о свему смо се почели ближе договарати, али се поставило питање како отићи у Босну без докумената. На то Стева Јоксимовић предложи да се поступи као што чине шверцери дуваном — они добију дозволу од немачких власти. После тога Јерковић ми рече да се по повратку из Сребренице јавим Стеви Јоксимовићу или Мићи Јанковићу. Ако њих не би нашао, да се јавим у Бајиној Башти Миленку Топаловићу, а ако ни њега не нађем, да се јавим Раду Чучковићу у Лугу, који ће бити веза.

Сутрадан сам најпре газди саопштио да, код њега нећу више радити и рано сам кренуо пешице за Ужице по објаву. Што сам се више приближавао Ужицу, осећао сам се све нелагодније. Кад сам стигао, објасним немачком стражару да желим код команданта. Он позва официра и овај ме одведе немачком команданту. Командант је седео, носио је наочаре иза којих је брзо трептао. Тражио је тумача. Појави се средовечан човек у цивилу. Испричах како желим да идем у Босну, јер сам отуда родом, а Босна припада другој држави. Без великих процедура успео сам добити објаву. С таквом објавом није било тешко доћи до Сребренице, јер усташе још нису биле поселе прелазе на Дрини. На мосту код Бајине Баште контролу прелаза вршили су финанси, који су пре рата живели у Бајиној Башти па су ме неки и познавали. Један од њих ми на-

само рече: „Што идеш у Босну? Зар не видиш каква је ситуација и да Србе у Босни прогоне. Паметни људи беже отуда, а ти идеш тамо!...”

Тога дана стигао сам до Црног Врха и преноћио код трговца Чеда Филиповића. Он ме лепо примио и од њега сам дознао каква је ситуација у том крају. Чедо је упорно понављао да је српском народу у Босни једини спас ако у Србији почне устанак на чијем челу треба да буде Коста Пећанац. Једино је Пећанац за њега био „за бога и краља и велику Србију”. Трговац се плашио сваког другог, а нарочито комуниста, јер су они за њега „против бога, краља и приватне имовине”. Једном застаде па вели: „Све што су стицали моји дедови, отац и ја — они би ми узели!”...

Трговац је био отворен, али кад сам ујутру пошао од њега, вели: „Чини ми се да си ти један од послатих из Србије да дижете буну у народу... Код мене ћете увек наћи помоћ...”

У Сребреницу сам стигао иеог дана и јавио се Ђорђу Крсмановићу, код кога сам радио 1936. године. Обрадовао се кад ме ви део, али је одмах рекао забринуто: „Откуда ти у ово време? Усташе купе Србе и терају у логоре... Ја се ових дана спремам да бежим у Србију...”

Сребреница је изгледала заиста жалосно. Фирме српских радњи полупане. Споменик ратнику из 1914. године оборен. На свим видним местима излепљене велике пароле и карикатуре које приказују како немачки парни ваљак гази преко Совјетског Савеза. У варошици је било право безвлашће. Српски сељаци нису смели долазити на пијацу да нешто продају или купе. Ако би неки несрећник и дошао, дешавало се да га, нападну, малтретирају, скину обућу и одећу или премлате.

Ђорђе Крсмановић је био јако добар човек и увек се добро слагао с Муслиманима, али су и према њему почели поступати нељудски. Код српског живља владала је психоза страха и неки су се обраћали поштеним Муслиманима тражећи заштиту.

Сутрадан сам видео неке познанике из Зворника. Један од њих био је Никола Андрић. С њим је био и Цвику Кљајић, авијатичар. Знајући Николу као напредног човека, питао сам га откуда они ту. Рекао је да су побегли из Зворника од усташа и ту се склонили код Сава Миладиновића. Тај Сава је пре рата био заменик среског начелника и имао велики утицај код Муслимана. Николи и Цвику сам испричао с каквим задатком сам дошао у Сребреницу. Замолио сам их да ми помогну и да видимо да ли овде постоје услови за устанак. Никола се насмејао и рекао: „Овде је још рано говорити о уетанку. Чуо сам да је у Зворнику повољнија ситуација и зато нас двојица сутра Ридемо натраг!...”

Тога дана сам скупио неколико омладинаца да видим њихово расположење. Били су то: Светислав Поповић Браћун, Васо Јовичић и његов брат Владо, Жико Јовановић Богослов, Миливоје Мићић и још неки. Са тог првог разговора стекао сам утисак да нема

жељеног резултата. Сви су се они слагали да треба дићи устанак, али нису видели реалне услове за то. Очекивали су да прво виде како се ситуација развија у Србији. Ја сам им о томе дао доста обавештења...

У Сребреници сам остао десетак дана и са овим младићима се састајао још неколико пута. Обрадовао сам се кад сам најзад утврдио да они нису оптерећени хржњом према Муслиманима. . . Касније су сви ови младићи отишли у партизане. . .

Једног јутра у Ђокину радњу дошао је стари хоџа, Хаџи Рајиф. Нешто је насамо рекао Ђоки. Одмах затим је напустио радњу,

Ђорђе је, сав блед у лицу, пришао и рекао ми да одмах бежим. Хоџа му је рекао да су усташе решиле да ме затворе и убију.

На брзину сам се спремио, поздравио и онда преко Губер-бање најпречим путем кренуо ка Дрини. Кад сам прешао Дрину, нашао сам најпре Саву Обрадовића из Оклетца. Обавестио ме је да се једна група људи из Бајине Баште одметнула у шуму и да им је на челу „неки учитељ Јерковић“. Пошто сам код Саве преноћио, сутрадан рано сам кренуо према Бајиној Башти. Отишао сам право у село Луг и нашао Рада Чучковића, који ме је одмах повезао са већ формираном Рачанском четом.

Јерковића сам детаљно обавестио о стању у Сребреници и делу Босне око Сребренице.

Новак ГАЈИЋ ПАПО